

ANALÝZA POTŘEB UŽIVATELŮ SOCIÁLNÍCH, NAVAZUJÍCÍCH A SOUVISEJÍCÍCH SLUŽEB NA ÚZEMÍ MAS ŘÍČANSKA

v rámci projektu

Plán rozvoje sociálních služeb na území MAS Říčanska

Obsah

1. Metodologie.....	2
2. Hlavní zjištění	2
2.1. Focusní skupiny	3
2.2. Dotazníková šetření	8
2.3. Konzultace s odborníky a zástupci obcí.....	10
3. Shrnutí	12

1. Metodologie

Potřeby uživatelů sociálních, navazujících a souvisejících služeb na území MAS Říčanska byly zjišťovány na několika úrovních. Informace byly čerpány jak od samotných uživatelů služeb a od jejich rodinných příslušníků, tak od odborníků působících v oblasti sociálních služeb. Informace byly zjišťovány individuálními či skupinovými řízenými rozhovory (tzv. focus group), formou dotazníkového šetření, konzultacemi s příslušnými orgány státní správy (Odbor sociálních věcí a zdravotnictví v Říčanech, pobočka Úřadu práce pro Prahu–východ se sídlem v Říčanech, Městská policie Říčany) či diskusí s poskytovateli sociálních a návazných služeb a se zástupci obcí v působnosti MAS Říčansko.

- Focusní skupiny byly nejčastěji používanou metodou získání potřebných informací. V závislosti na specifikách jednotlivých cílových skupin (prioritních oblastí) byly focusní skupiny vedeny buď přímo se samotnými uživateli (klienty) služby, s jejichž kontaktováním vypomohli poskytovatelé dané služby, nebo se jednalo o skupinu odborníků, kteří aktivně působí v dané oblasti. Cílem bylo pravdivě a efektivně zmapovat aktuální situaci uživatelů. Byly realizovány tyto focusní skupiny:
  - Pracovnice Orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Říčanech (20. 9. 2018)
  - Skupina odborníků působících v oblasti osob ohrožených sociálním vyloučením (24. 9. 2018)
  - Skupinové setkání s klienty Domova s pečovatelskou službou v Říčanech (1. 10. 2018)
  - Pracovníci Klubu cesta (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež) provozovaného Cestou integrace (10. 10. 2018)
  - Skupinové setkání s klienty organizace Terapeutické centrum Modré dveře, která se zaměřuje na klienty trpící duševním onemocněním (12. 10. 2018)
  - Skupina pedagogů a asistentů ZŠ Nerudova, která se zaměřuje na děti se speciálními potřebami (17. 10. 2018)
- Dotazníky pro uživatele doplňovaly/nahrazovaly u vytipovaných cílových skupin metodu skupinového rozhovoru (tzv. focus group). S jeho vyplněním klientům asistoval pracovník dané služby. Dotazník byl použit v případě předpokladu o potřebě klienta důvěrně a dlouhodobě znát osobu, s níž o svých potřebách hovoří. Dotazníky byly použity pro získání potřebných údajů od:
  - Klientů (uživatelů) sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi poskytované Komunitním centrem Říčany
  - Členů Klubu seniorů v Mnichovicích
  - Klientů Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež provozovaného Cestou Integrace v Říčanech

Výše uvedenými zdroji informací se nám podařilo pokrýt všechny prioritní oblasti vytčené v projektu.

2. Hlavní zjištění

V následujícím textu jsou shrnuta hlavní zjištění, která vzešla z realizovaných focusních skupin, vyplněných dotazníků, konzultací s odborníky a zástupci obcí.

2.1. Focusní skupiny

Bylo uskutečněno celkem 6 focusních skupin, které pokryly všechny stanovené cílové skupiny. Jednotlivé skupiny se často částečně překrývaly a tím zasahovaly do více prioritních oblastí. Focusní skupiny byly realizovány v září a říjnu 2018.

Děti a mládež

Potřeby cílové skupiny Děti a mládež jsou výslednou kompilací focusní skupiny vedené s pracovníky říčanského Klubu cesta (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež), focusní skupiny realizované s pedagogy a asistenty ZŠ Nerudova a focusní skupiny uskutečněné s pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany v Říčanech.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) – Klub Cesta je využíváno pouze osobami bydlícími v jeho blízkosti, ostatní členové této cílové skupiny ze vzdálenějších částí města Říčany, popř. okolních obcí je nevyužívají. Příčinou je rozlehlost Říčan a špatná dostupnost formou hromadné dopravy. Pracovníci NZDM upozornili na potřebu zřízení NZDM, popř. jiné formy poskytování zázemí pro trávení volného času (tzv. volných programů, které nemusejí splňovat kritéria standardů kvality určených pro registrované sociální služby), co nejbližší bydliště dítěte. Z výše uvedených důvodů považují za přínosné případné zvýšení kapacity terénní formy jimi poskytované služby.

Přínosem NZDM je již samotné poskytnutí zázemí pro trávení volného času (teplo, sucho), dále fyzická i psychická podpora při řešení problematické situace klientů založená na partnerství. Klienti Klubu cesta řeší nejčastěji rozvodové situace v rodině, finanční problémy, rodinné vztahy a vztahy mezi vrstevníky, šikanu a adiktologickou problematiku (kouření, alkohol, drogy). Pracovníci nabízejí pomoc ve formě individuálního rozhovoru; na klienta působí pozitivně již samotný proces vědomého vyslechnutí problému jinou osobou. V některých případech jsou klienti NZDM v kontaktu s OSPOD, školním psychologem či výchovným poradcem. Zaměstnankyně OSPOD i pracovníci NZDM však ze strany některých zdejších škol pociťují nedostatečný zájem o spolupráci. Ze všech focusních skupin rovněž shodně vyplynula potřeba zajištění dostupnosti psychoterapeuta.

Nabídka volnočasových aktivit je v současnosti v regionu velmi pestrá, pro klienty NZDM i žáky ZŠ Nerudova však často finančně nedostupná. Z tohoto důvodu by účastníci diskuse uvítali zřízení tzv. „sociálních míst“ v kroužcích. Velké množství zájmových kroužků a služeb je vázáno na město Říčany; vzhledem k nedostatečné dopravní obslužnosti regionu formou hromadné dopravy je však obyvatelé okolních obcí mnohdy nemohou využívat. Dopravní obslužnost regionu jako jednu z problematických oblastí uvedly rovněž zaměstnanci ZŠ Nerudova; pro některé rodiny v rámci ORP Říčany je komplikované děti do školy dovážet. Zlepšení hromadné dopravy by tak mělo všestranně pozitivní dopad. Pracovníci NZDM dále navrhli vznik instituce (obdoba Domu dětí a mládeže), která by díky podpoře měst a obcí, nabízela cenově dostupné kroužky nejen v Říčanech, ale také v okolních obcích. Diskutující v rámci skupiny pracovníků ZŠ Nerudova shodně uvedli, že jejich žáci se po skončení vyučování v Říčanech nezdržují a pravděpodobněji by využili kroužky v obci jejich bydliště.

Pracovníci NZDM dále zmínili omezenou dostupnost adiktologických služeb a akcí pro straší klienty ve věku 15–18let.

Pracovníci ZŠ Nerudova v regionu postrádají chráněné bydlení a chráněná pracovní místa, které by byly určeny pro absolventy jejich školy. V současné době absolvent zůstává doma s rodiči, postupně ztrácí pracovní návyky a nedochází k jeho směřování do samostatného života.

Účastníci diskuse v ZŠ Nerudova se rovněž shodli v potřebnosti pomoci rodinám (ve smyslu vedení) dlouhodobě pečujících o děti se zdravotním postižením v momentě, kdy dítě „odchází z rodiny“ do sociálních služeb. Pro pečující osoby je velmi obtížné zařadit se opětovně na trh práce a zapojit se do běžného života.

Rodina

K získání informací o potřebách rodin na Říčansku se uskutečnily dvě focusní skupiny. Jednalo se o focusní skupinu s pracovníci Odboru sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) se sídlem v Říčanech a dále o focusní skupinu s pedagogy a asistenty na ZŠ Nerudova.

V péči OSPOD jsou děti s výchovnými problémy, děti z rozvedených rodin, děti v náhradní rodinné péči, děti ze sociálně znevýhodněných rodin, děti se zkušeností s užíváním návykových látek a děti, které se dopouštějí páchaní přestupků a výtržnictví. Do péče OSPOD patří nejen děti s trvalým bydlištěm v rámci obce s rozšířenou působností Říčany (52 obcí), ale také děti, které v území žijí přechodně u svých příbuzných, a děti, které žijí na ubytovnách případně v azylových domech.

Cílem sociální práce by měla být fungující rodina tak, aby dítě nebylo handicapováno nebo vyloučeno. Tohoto cíle lze úspěšně dosáhnout pouze za předpokladu efektivní spolupráce všech zainteresovaných složek (OSPOD, škola, dětský lékař, rodina), výměny zkušeností a předávání informací. Pracovnice OSPOD však postrádají u některých škol a zdravotnických zařízení dostatek zájmu o vzájemnou spolupráci. Zejména v oblasti prevence jsou pocíťovány značné rezervy; problémy bývají řešeny na poslední chvíli, kdy je mnohem menší prostor pro dosažení uspokojivého výsledku.

Všestrannou pomoc a podporu dětem a jejich rodinám, které se ocitly v nepříznivé životní situaci, poskytuje služba sanace rodiny. Na sledovaném území tuto službu zajišťuje zdejší Komunitní centrum Říčany a organizace Leccos z Českého Brodu. Pro psychiatrické klienty službu nabízí Terapeutické centrum Modré dveře. Zaměstnanci ZŠ Nerudova poukázali na potřebu navýšení kapacity Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi na sledovaném území. Uvedli, že o využití terénní formy této služby by mělo patrně zájem více rodin jejich žáků, než ji v současné době využívá.

Účastnice diskuse na sledovaném území pocíťují nedostatek bezplatných či cenově dostupných služeb terapeutické, poradenské a mediační pomoci rodinám, a to zejména při řešení krizové situace (např. rozvod). V Říčanech se nachází několik komerčních psychologických poraden a mediačních služeb, pro část klientů OSPOD i rodin žáků ZŠ Nerudova jsou však finančně nedostupné. Zdejší rodiny využívají psychoterapeutické služby hrazené zdravotní pojišťovnou poskytované v Praze, jejich kapacita však neodpovídá potřebě mnohdy okamžité a zároveň dlouhodobé práce s klienty.

Kromě výše popsaných potřeb cenově dostupných psychoterapeutických a mediačních služeb na území ORP Říčany, zdůraznily pracovnice OSPOD také potřebu dostatečného kapacitního pokrytí službami rodinné terapie a asistovaného styku rodiče s dítětem (po rozpadu rodiny), tak, aby tyto služby byly klientům OSPOD dostupné a oni byli motivováni je využít.

V případě řešení problémů v souvislosti s domácím násilím či týráním využívají obyvatelé Říčanska služby místní organizace Cesta integrace o.p.s., Intervenčního centra Respondeo, případně dalších pražských organizací. Problematika využití institutu vykázaní je v gesci obvodních odd. Policie ČR; dle

pracovnic OSPOD by bylo zapotřebí nastavení jednotného přístupu k používání tohoto opatření, neboť z dosavadních zkušeností vyplývá, že jeho využití závisí do značné míry na přístupu konkrétní hlídky Policie ČR, příp. vedení obvodního oddělení. V případě podezření na týrání dítěte OSPOD Říčany využívá služeb Dětského krizového centra v Praze, kde je možné dítě umístit na tzv. krizové lůžko. Tento druh pomoci by byl vhodný poskytovat také na území ORP Říčany, neboť dostupnost služby umožňuje okamžitou ochranu a zajištění bezpečí hrožených dětí.

V oblasti pěstounské péče mohou rodiny žijící na území ORP Říčany využívat jak pomoc ze strany OSPOD, tak služeb vybrané doprovázející instituce, s níž uzavřely Dohodu o výkonu pěstounské péče (v Říčanech působí organizace Rozum a cit). Doprovázející organizace pro své klienty zajišťují i psychologické služby; jejich dostupnost je tak pro tuto cílovou skupinu hodnocena jako vyšší v porovnání s ostatními klienty OSPOD. Na území není dostupná (vyzkoušená) služba, které by poskytovala pomoc, podporu a péči biologickým rodičům. Nově byla v této oblasti navázána spolupráce s organizací LECCOS, z. s. a Komunitním centrem Říčany.

Do agendy OSPOD spadá rovněž podílení se na řešení situací souvisejících s výchovnými problémy, jako např. záškoláctví, opakované závadové chování ve škole (agresivita, vzdor), užívání návykových látek apod. Ze zkušeností pracovnic OSPOD vyplývá, že výchovné problémy dětí jsou velmi často úzce spjaty s psychiatrickými diagnózami. Rodiče s dětmi mohou navštívit psychiatrickou ambulanci v Nemocnici Rudolfa a Stefanie Benešov, případně v dalších pražských nemocnicích. Standardní čekací doba na ambulantní psychiatrické vyšetření se však pohybuje v řádu měsíců. Soukromý psychiatr působící v Říčanech a poskytující psychiatrickou péči dětem v současné době nové klienty nepřijímá. Pracovnice OSPOD proto zdůrazňují potřebu ve spolupráci se zdravotnickými pojišťovnami navýšit kapacity dětských psychiatrů v území a zajistit tak jejich potřebnou dostupnost.

Pracovnice OSPOD uvedly, že jejich klienti jsou obecně zvyklí užívat sociální a návazné služby nejen v rámci ORP Říčany, ale také služby pražských organizací, služby v ORP Kolín či ORP Nymburk. Zároveň sdělily, že obyvatelé menších či vzdálenějších obcí (např. oblast Černokostelecka či Kamenicka) mohou mít problém s dojížděnkou za službami, které jsou z velké části koncentrovány ve větších městech, zejména ve městě Říčany. Dopravní obslužnost regionu nebyla z jejich strany hodnocena jako zcela ideální.

Na území nejsou dostupné tzv. sociální byty a špatná bytová situace je mnohdy řešena přestěhováním osob do ubytoven v území, což je dle pracovnic OSPOD zcela nevyhovující a neperspektivní řešení. Na území dále není dostupné azylové bydlení a klienti OSPOD Říčany využívají azylové bydlení v rámci celé ČR, což znamená vytržení dětí ze svého přirozeného prostředí. Vzhledem k časovému omezení služby dochází k opakovanému stěhování klientů do dalších azylových domů. Zároveň chybí návaznost na tuto službu, např. tzv. „polopropustné bydlení“. Pro děti po návratu z dětských domovů či jiné ústavní péče není na území zajištěna sociální služba Dům na půl cesty. Tato služba je poskytována v Praze, ale vzhledem k nastaveným podmínkám ji většina klientů OSPOD Říčany nemůže využívat.

Pracovnice OSPOD zároveň upozornily na přílišnou míru administrativy, která je spojena s prací OSPOD a zároveň poukázaly na náročnost práce, a to zejména při kontaktu s psychiatrickými klienty. V této souvislosti uvedly, že zde postrádají komunitní styl péče cílený na vyhledávání osob s psychiatrickými diagnózami.

Senioři

Focusní skupiny zaměřené na seniory se zúčastnili klienti Domova s pečovatelskou službou (DPS) Senior v Říčanech. Účastníci diskuse představovali malý a ne zcela reprezentativní vzorek cílové skupiny; jednalo se o aktivní klienty, kteří žijí společenským životem a udržují kontakt s okolím. Klienty „solitéry“ se oslovit a zapojit do diskuse nepodařilo.

Všichni respondenti žili před nástupem do DPS v Říčanech. K přestěhování je motivovala zejména rodinná situace, kdy zůstali v domácnosti sami a tím se zvýšila finanční náročnost jejich bydlení. V DPS jsou klienti spokojeni, zejména z důvodu dostatečné sociální interakce.

Účastníci diskuse pozitivně hodnotí službu Senior taxi Říčany, která vozí klienty k lékařům či na nákupy za snížené (městem dotované) jízdné. Určitou nevýhodu služby vidí v jejích provozních hodinách, které končí v 15:00. Pozitivně hodnotí také nově zavedenou bezplatnou autobusovou dopravu pro děti a seniory, přičemž by ale uvítali, aby byla zavedena kyvadlová forma této dopravy.

Klienti DPS Senior upozornili na nerovný povrch cest vedoucích na blízké náměstí, které znemožňují klientům s chodítky tuto cestu absolvovat pěšky. Účastníkům diskuse chybí bankomat v blízkosti DPS a dále postrádají veřejný prostor pro setkávání seniorů a propojování generací.

Část klientů využívá pečovatelskou službu a osobní asistenci, poskytované interními pracovníky DPS či externími službami. Zdrojem informací o možnosti využití dalších sociálních služeb jsou pro klienty takřka výlučně pracovníci DPS.

Osoby se zdravotním postižením

Potřeby osob se zdravotním postižením byly řešeny zejména ve focusní skupině vedené s klienty Terapeutického centra Modré dveře, a byly doplněny či potvrzeny některými závěry plynoucími z focusní skupiny vedené se zaměstnanci ZŠ Nerudova.

V rámci Terapeutického centra Modré dveře se klienti pravidelně účastní skupinových dílen a individuálních terapií, které jsou součástí sociální rehabilitace a aktivizace těchto osob. Poskytována je dále také psychoterapeutická pomoc a krizová pomoc. Terapeutické centrum Modré dveře je jedinou organizací svého druhu v regionu, a i přes neustálé rozšiřování svého pracovního týmu se v některých druzích nabízených služeb vytvářejí pořadníky s čekacími lhůtami.

V rámci skupinové diskuse účastníci vytyčili tři hlavní problematické oblasti. Jednalo se o oblast dopravní obslužnosti v rámci regionu, oblast zaměstnávání osob se zdravotním postižením a absenci denního stacionáře, příp. dalších aktivit určených pro tuto cílovou skupinu.

V regionu je zajištěno dobré spojení s hlavním městem Prahou, a to díky vlakové i autobusové dopravě. Spojení mezi obcemi regionu formou hromadné dopravy však buď chybí, nebo není zcela dobře zkoordinováno a spoje na sebe často nenavazují. Takovéto nastavení osobám bez vlastního vozidla velmi znesnadňuje dojížděku do zaměstnání či využívání zdejších sociálních služeb.

Osoby se zdravotním postižením obtížně nacházejí v regionu pracovní uplatnění, a to zejména dlouhodobějšího charakteru. Zaměstnavateli je navíc upřednostňována manuální činnost před intelektuální, kterou ale tyto osoby z důvodu svého tělesného handicapu nemohou vykonávat. Krátkodobé pracovní aktivizační programy realizuje organizace Envero, která touto formou připravuje klienty na budoucí zaměstnání a zároveň se snaží navázat spolupráci s většími firmami v regionu a vyjednat specifické pracovní podmínky potřebné pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Pracovní uplatnění svým klientům částečně umožňuje Terapeutické centrum Modré dveře, které

v Kostelci nad Černými lesy provozuje tréninkovou kavárnu spojenou s prodejnou drobných výrobků vytvořených klienty v dílně v Říčanech. Jako vhodné řešení problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením se jeví zapojení obce do vyjednávání s většími firmami v regionu, popř. vznik pracovní pozice pod záštitou neziskové organizace. Důraz by měl být kladen rovněž na formu zaměstnání a vykonávání intelektuální činnosti.

Denní stacionáře, psychiatrická zařízení, osobní asistence, psychoterapeutické služby apod. jsou provozovány v nedalekém hlavním městě. Blízkost Prahy však klienti hodnotí ambivalentně; pozitivně hodnotí tamní pestrou nabídku sociálních služeb, negativně dlouhé čekací lhůty, odosobněný přístup ke klientovi a obtížné, fyzicky i finančně náročné dojíždění do hlavního města. Diskutující focusní skupiny v rámci Terapeutického centra Modré dveře, ale rovněž v rámci skupiny zaměstnanců ZŠ Nerudova, se shodli na potřebě vzniku denního stacionáře určeného pro tuto cílovou skupinu, který by nabízel různé možnosti trávení volného času. Klienti by také přivítali rozšíření psychoterapeutických služeb v regionu a rozšíření služeb krizové pomoci ze strany Terapeutického centra Modré dveře.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením

Potřeby osob ohrožených sociálním vyloučením byly získány skupinovým rozhovorem vedeným s experty pracujícími s těmito osobami a následně doplněny individuálním rozhovorem s pracovníci pobočky Úřadu práce se sídlem v Říčanech.

V rámci skupinové diskuse bylo území MAS Říčansko definováno jako region, jehož součástí nejsou vyloučené lokality. Navzdory dobré ekonomické situaci se však v populaci vyskytují osoby sociálním vyloučením ohrožené. Přítomní experti se ve své praxi nejčastěji setkávají s problematikou domácího násilí, nedostupností bydlení, dluhovou problematikou, problematikou nadměrné konzumace alkoholu (zejména u osob bez přístřeší) a problematikou v oblasti vymáhání výživného. Otevřená drogová scéna se v Říčanech téměř nevyskytuje; uživatelé využívají blízkost a dostupnost Prahy. Bezdomovectví je rovněž minimální.

V současné době mohou osoby ohrožené sociálním vyloučením využít služeb Občanské poradny provozované Cestou Integrace, která poskytuje obecné i odborné sociální poradenství, věnuje se rovněž problematice domácího násilí a trestných činů či dluhové problematice. Cílová skupina může dále využít Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi poskytovaných Komunitním centrem Říčany, příp. obdobné služby poskytované organizací Leccos se sídlem v Českém Brodě, která na území MAS Říčansko ve své terénní formě rovněž působí. Jiné služby se na území nevyskytují. Osobami bez přístřeší jsou využívány služby v hlavním městě (azylové domy, noclehárny, ubytovny atd.).

Na území není poskytováno levné ubytování, na které by klienti mohli využít dávky v hmotné nouzi vyplácené Úřadem práce. V regionu se nachází několik ubytoven, které ale podmínky pro přiznání doplatku na bydlení nespĺňují. Z důvodu možného výskytu krizové situace (zejména u matek samoživitelek, starobních či invalidních důchodců), která vyžaduje okamžité řešení, by bylo vhodné zřídit v rámci města Říčany rozptýleně několik „sociálních“ bytů, které by byly ve vlastnictví města a Odbor sociálních věcí a zdravotnictví v Říčanech by je mohl využívat pro krizové případy. Nájemné by mohlo být hrazeno z doplatku na bydlení, neboť by se jednalo o bydlení vyhovující z hlediska zákona o pomoci v hmotné nouzi. Nájemníkům by byly poskytovány služby sociálního pracovníka, který by zajišťoval rovněž další návazné služby.

V regionu vzniká poptávka po adiktologických ambulancích. Potenciální klienti této služby v současné době využívají zařízení v Praze, jejichž kapacita je přeplněna a spojena s dlouhými čekacími lhůtami.

Na území MAS Říčansko se nenachází služba určená výlučně obětem domácího násilí; do určité míry ji nahrazuje Občanská poradna provozovaná Cestou Integrace. V současné době jsou využívány služby v Nymburce (Respondeo, z.s.) a Benešově (proFem, o.p.s.). V této problematice a v její evidenci hraje roli, že Říčany jsou menší město, kde se všichni znají, a proto je otázkou, zda by případné zřízení této služby nenaráželo na minimální až nulovou anonymitu případných klientů.

V rámci diskusní skupiny zazněla rovněž potřeba věnovat klientům z řad osob ohrožených sociálním vyloučením více času (jedná se osoby bez přístupu k internetu, bez telefon...). Vzhledem k vyčerpání stávajících pracovníků na OSVZ, ÚP a také v sociálních službách, směřovala tato výzva k potřebné vyšší finanční podpoře ze strany města a okolních obcí vůči sociálním službám.

2.2. Dotazníková šetření

Část informací byla zjišťována formou dotazníkového šetření, které bylo provedeno s klienty 3 sociálních či návazných služeb. Dotazování probíhalo v září a říjnu 2018.

Děti a mládež

V rámci prováděného šetření byl realizován rozhovor formou vyplnění standardizovaného dotazníku s 10 klienty Nízkoprahového centra pro děti a mládež (NZDM) – Klubu Cesta v Říčanech. Respondenti byli ve věku 7 až 15 let, průměrný věk činil 12,4 roky. Převážnou část respondentů tvořili chlapci, dotazovány byly 2 dívky.

Většina respondentů se o své rodině blíže nezmiňovala; ti, kteří o ní hovořili, žijí až na výjimky v úplné rodině s oběma rodiči a sourozenci. Vazba na rodinu byla více patrná u mladších dětí, kteří s rodiči a sourozenci tráví část svého volného času. Ve vyšším věku se již respondenti orientují více na své vrstevníky, a to nejen z hlediska trávení volného času, ale rovněž při hledání rady či opory při řešení nějakého problému.

Respondenti pocházejí z Říčan a jsou s životem ve městě spokojeni. Nabízí jim dostatek prostoru pro trávení volného času a zároveň se v něm cítí bezpečně; mezi místa, kterým se část dotazovaných raději vyhýbá, patří oblast u věznice a podchod u vlakového nádraží (tzv. myší díra). Míra výskytu negativních jevů v okolí respondentů roste přímo úměrně s jejich věkem. Osoby mladší 10 let se s nimi nesetkávají takřka vůbec, naopak 15letí jsou ve svém okolí vystaveni široké škále negativních jevů (alkohol, kouření, drogy, drobná kriminalita, hráčství, záškoláctví, šikana, vandalismus, rasismus, atd.). Závažnější problémy u sebe nebo svých kamarádů respondenti většinou nevidí; necelých 30 % však uvedlo pokusy o sebepoškozování jako řešení složité životní situace.

Návštěva NZDM je pro velkou část respondentů jedinou aktivní formou trávení volného času. Většina dotazovaných po škole buď hraje počítačové hry, kouká na televizi, případně chodí s kamarády ven; pouze tři osoby uvedly, že volný čas tráví také aktivně (florbal, plavání). Přibližně polovina se odpoledne věnuje také přípravě do školy. NZDM pro ně představuje synonymum pro zábavu a kamarády; dále oceňují zdejší dobrou atmosféru a pracovníky. NZDM je rovněž jednou z mála sociálních služeb, kterou respondenti využívají k řešení vlastní problematice situace. Mezi dalšími uváděnými službami, které jim pomáhají s řešením problémů a kterým se nebojí svěřit, byl často uváděn školní psycholog, výjimečně

také Linka Bezpečí. Na otázku, zda respondenti postrádají na území Řičan nějakou službu, která by jim mohla pomoci s jejich problémy, odpověděla naprostá většina negativně.

Senioři

V rámci šetření bylo formou individuálních rozhovorů získáno 6 vyplněných dotazníků od osob v seniorském věku, z čehož bylo 5 žen a 1 muž. Tři dotazníky byly vyplněny s osobami ve věku 74 let, jeden dotazník s osobou ve věku 83 let, 86 let a 92 let. Respondenti pocházeli z různých obcí v rámci regionu MAS Říčansko (Mnichovice, Struhařov, Pyšely); polovina žila v Domově pro seniory Blaník v Mnichovicích, ostatní žili buď sami, s manželem nebo s širší rodinou. Polovině respondentů byl vyplácen příspěvek na péči. Nejčastějšími zdravotními problémy dotazovaných seniorů byla onemocnění pohybového aparátu, která případně vedla až k nutnosti používat invalidní vozík; dále onemocnění oběhové soustavy (onemocnění srdce a cév) či kožního systému (bércové vředy).

Dotazovaní senioři uváděli, že každodenní činnosti se jim daří vykonávat samostatně a nepotřebují žádnou významnější pomoc. Problém může nastat v případě potřeby většího úklidu, např. mytí oken, objemnějšího nákupu či potřeby dopravit se k lékaři. V těchto případech vypomohou nejčastěji členové rodiny, příp. sousedé a známí, nebo senioři využívají sociální služby, popř. jiné služby (např. paní na úklid). Z důvodu obavy o své zdraví („když upadnu, nikdo mě nezvedne“), pocitu osamělosti a nezvládnutí péče o domácnost se část respondentů uchýlila do domova pro seniory. Pobyt v domově pro seniory jim dává pocit bezpečí, strukturuje náplň dne, částečně řeší pocit osamělosti a zajišťuje potřebnou péči. Z terénních sociálních služeb je nejčastěji využívána pečovatelská služba, a to zejména pro odvoz k lékaři a zajištění obědů. Ve využívání sociálních či návazných služeb jsou senioři do určité míry limitováni tím, že důchod ani příspěvek na péči na pokrytí finančních nákladů těchto služeb nestačí a z tohoto důvodu senioři buď služby nevyužívají, nebo na jejich financování musí přispívat rodina.

Kromě zdravotních obtíží seniory trápí rovněž pocit osamělosti („nemám se komu svěřit“), odtrženost od společenského života, nedostatek financí, obava z nemohoucnosti a pocit bezmoci. Nejčastěji zmiňovanou službou, kterou senioři nevyužívají, ale rádi by využili, je služba osobní asistence (např. pomoc s pohybem do domě a zahrady, úklid) a zajištění obědů. Je otázkou, proč tyto služby nevyužívají, neboť rozvoz obědů zajišťuje pečovatelská služba, která v regionu působí a rovněž služba osobní asistence je v regionu poskytována.

Z hlediska přístupu k informacím o možnostech využívání (nejen sociálních) služeb se senioři odlišují v závislosti na schopnosti využívat síť Internet; někteří z něj čerpají potřebné informace či zajišťují větší nákupy, jiní k němu přístup nemají. Stěžejní roli v tomto hraje rodina; osoby žijící v domovech pro seniory často spoléhají na informace poskytované vedením.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením

Pro účely zjišťování potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením bylo formou dotazníkového šetření realizováno 6 individuálních rozhovorů. Tyto rozhovory byly vedeny s klienty Komunitního centra Říčany (KČR). Respondenty byly výlučně ženy, ve věku 25 až 44 let (průměrný věk činil 37,7 let). Polovina respondentek pocházela z města Řičan, druhá část z okolních obcí. V době dotazování většina respondentek spolupracovala s KČR déle než rok.

Dotazované ženy se nacházely v obtížné životní situaci, s jejímž řešením jim pomáhalo právě Komunitní centrum Říčany. V naprosté většině případů byly ženy vystaveny několika problematickým

situacím zároveň. Často se jednalo o ženy rozvedené, příp. ovdovělé, žijící pouze s dětmi, které řešily zejména finanční problémy (dluhy, exekuce) a svou nepříznivou bytovou situaci. Ženy měly často omezené zdroje příjmů, buď neměly trvalé zaměstnání, nebo byly na rodičovské dovolené. Pokud měly zaměstnání, jednalo se zpravidla o nižší pozice. Kromě výše uvedeného se dotazované na KCŘ obracely také s problémy v oblasti výchovy a vzdělávání svých dětí či svými psychickými problémy plynoucími mj. z vystavení domácímu násilí.

V řešení svých problémů spoléhají dotazované ženy zejména na odborné instituce, konkrétně na Komunitní centrum Říčany a Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) v Říčanech. V menší míře jim s řešením problémů pomáhá rodina či přátelé. Významná část respondentek zároveň uvedla, že nemá mnoho přátel a není v kontaktu se svou původní rodinou. Obecně je možné konstatovat, že čím více je prostředí, ve kterém žena žije, možné označit za standardní (úplná rodina, stálé zaměstnání), tím je větší šance, že se na řešení její obtížné situace bude kromě odborné instituce podílet také někdo jiný (rodina, přátelé). Kromě služeb poskytovaných KCŘ respondentky jiných služeb nevyužívají, s výjimkou právního a dluhového poradenství poskytovaného Cestou Integrace. Jedinou službou, kterou na sledovaném území postrádají, jsou sociální byty.

Z hlediska získávání informací o možnostech pomoci s jejich problémy ženy plně spoléhají na KCŘ, příp. čerpají informace ze sítě Internet a od OSPOD v Říčanech. Spolupráci s KCŘ si klientky velmi pochvalují, pracovnícím důvěřují a mnohdy jim pomáhá i pocit, že se mají na koho obrátit a s kým své problémy sdílet. Na základě výše uvedeného je možné vyvodit, že pro osoby, které potřebují pomoci s problémy sociálního charakteru je zásadní, aby navázaly spolupráci s libovolnou sociální službou, a ta je následně provází či přesměruje na konkrétní potřebné služby. Důležité je prvotní navázání kontaktu.

2.3. Konzultace s odborníky a zástupci obcí

V průběhu procesu plánování bylo uskutečněno několik konzultačních schůzek s Odborem sociálních věcí a zdravotnictví v Říčanech a s pracovníky pobočky Úřadu práce se sídlem v Říčanech a setkání se zástupci obcí v působnosti MAS Říčansko. Z těchto schůzek vzešly níže uvedené informace a potřeby obyvatelů sledovaného území, jak je viděli účastníci daných setkání.

Děti a mládež

Někteří zástupci obcí označili za nedostatečnou péči o postižené děti; považovali by za vhodné zřídit zde stacionář pro tuto cílovou skupinu a zároveň zvýšit počet speciálních škol.

Rodina

Na území MAS Říčansko nesídlí žádný poskytovatel rané péče a zdejší rodiny využívají tyto služby poskytované v hlavním městě, které nabízí jednak větší anonymitu a zároveň možnost výběru konkrétní organizace. Z komunikace s OSVZ v Říčanech vyplynulo, že absence zdejšího poskytovatele rané péče nepředstavuje žádný problém; díky dobré spolupráci s poskytovateli v Praze, tamní služby dojíždějí za svými klienty na Říčansko.

Senioři

Na území MAS Říčansko se dlouhodobě zvyšuje počet seniorů a tento trend bude bezesporu pokračovat i v následujících letech. S ohledem na tuto skutečnost jsou, dle názorů zástupců obcí, v regionu

nedostatečné kapacity služeb určených pro danou cílovou skupinu, a to jak služeb pobytových, tak terénních. Terénní služby se však bezesporu jeví jako efektivnější, žádanější a především levnější varianta. Společně s těmito charakteristikami jde ruku v ruce i podpora ze strany Středočeského kraje, který preferuje posílení terénních forem služeb oproti pobytovým, jelikož v posledních letech se umisťuje na čelních příčkách v podílu lůžek pobytových služeb na člověka.

V Říčanech a Mnichovicích je zřízena pečovatelská služba, která poskytuje své služby v některých obcích regionu MAS Říčansko. Kapacita této služby je plně využita a v rámci města Říčan a přidružených obcí do určité míry s odvozem seniorů k lékařům či na nákupy vypomáhá služba Senior taxi Říčany. Podpora terénních služeb je ze strany zástupců obcí považována za stěžejní, a to jednak z finančního hlediska (menší obec nemá finanční možnosti pro výstavbu pobytového zařízení), ale zároveň z hlediska přání seniorů, kteří z velké části chtějí setrvat ve svém domácím prostředí a starat se o sebe sami či s pomocí terénní služby. Zejména v okrajových částech regionu však terénní služby (pečovatelská služba, osobní asistence) chybí.

V posledních letech sice vznikla v regionu řada pobytových zařízení pro seniory, často se ale jedná o soukromá zařízení, která jsou pro seniory a jejich rodiny obtížně finančně dostupná. V těchto zařízeních jsou z velké části umístěni občané pocházející z jiných oblastí České republiky. Ze strany zástupců obcí byla zmíněna rovněž potřeba zřízení dalšího stacionáře (nyní je v Říčanech provozován Stacionář Olga).

Problémem, který vyžaduje řešení, je dle zástupců obcí skutečnost, že velká část seniorů zůstává uzavřena ve své domácnosti, bez kontaktu s okolím. V této situaci hrají velkou roli místní spolky, např. Baráčníci, které těmto osobám zprostředkují sociální kontakt a příp. doporučí nějakého poskytovatele sociálních služeb. Tyto osoby je potřeba určitým způsobem aktivizovat.

Mezi problémy zdejšího území byla rovněž zmiňována nedostatečná podpora pečujících osob.

Osoby se zdravotním postižením

V oblasti péče o osoby se zdravotním postižením je na zdejším území postrádáno chráněné bydlení a chráněná pracovní místa pro absolventy zdejších speciálních škol. Z hlediska obtížného dopravování dotčených osob je žádoucí, aby tyto služby byly lokálně dostupné. Při jejich neexistenci zůstávají absolventi škol doma u rodičů, ztrácejí pracovní návyky a jsou příjemci sociálních dávek. Nedochází k jejich směřování do samostatného života a problém mj. nastává v situaci, kdy pro úmrtí rodičů jedinec zůstává osamoceny.

Jak již bylo zmíněno výše, nedostatečná podpora dětí se zdravotním postižením je pocíťována také ze strany zástupců obcí, kteří by považovali za vhodné zřídit zde stacionář pro tuto cílovou skupinu a zároveň zvýšit počet speciálních škol. Vhodné by bylo rovněž navýšit kapacitu pečovatelské služby.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením

Ze strany zástupců obcí, pracovníků OSVZ i ÚP byl vznesen návrh na zřízení sociálních bytů v obcích. Jednalo by se o ubytování na přechodnou dobu, aby osoby v obtížné bytové situaci či zcela bez přístřeší dostaly příležitost opětovně se zapojit do společnosti. Klienti by zároveň museli být v pravidelném kontaktu s OSVZ a muselo by se s nimi dále intenzivně pracovat. Navrhovaná forma ubytování by měla odpovídat podmínkám pro získání doplatku na bydlení a byty by byly rozptýleny v různých částech měst

(obcí), aby nedocházelo ke vzniku vyloučených lokalit. S navrhovaným řešením je však spjato několik problematických oblastí. Jedná se mj. o skutečnost, že po konci poskytování této služby (vypovězení daného bydlení), se může z klienta opětovně stát osoba bez přístřeší. S vypovězením tohoto bydlení po uplynutí stanovené doby může souviset rovněž určitá morální problematika, a proto byl na setkání obcí vznesen návrh, aby obce na bydlení potřebným přispívaly, ale sociální byty samy nezřizovaly. Obtížnost zřízení sociálního bydlení v menších obcích je dána také složením těchto obcí, blízkými kontakty a z těchto důvodů chybějící objektivitou.

Na území Říčanska dále chybí azylové domy a krizové místo, které by sloužilo zejména v zimním období ohroženým osobám.

Problematika informovanosti

V rámci uskutečněných setkání byla několikrát zmíněna otázka dostatečné informovanosti v oblasti sociálních služeb. Bylo konstatováno, že praktičtí lékaři mají značný přehled o potřebách svých pacientů, ale mnohdy se zcela neorientují v nabídce sociálních služeb a neposkytují klientům aktuální informace. Bylo by vhodné navázat užší kontakt s lékaři pro vzájemné předávání informací.

Nedostatek informací v této oblasti pocítují také někteří zástupci obcí a z tohoto důvodu by uvítali vytvoření určitého mezičlánku mezi ORP Říčany a obcemi, který by jim zprostředkoval konkrétní informace. Uvítali by rovněž vytvoření katalogu sociální a navazujících služeb působících v regionu. Zástupci některých obcí rovněž uvedli, že nejsou dostatečně informováni o potřebách svých obyvatel; jiní jako vhodný zdroj těchto informací uvedly místní spolky (např. Baráčníky), terénní pracovníky či Probační a mediační službu.

3. Shrnutí

Z výše uvedených zdrojů vyplynuly níže shrnuté potřeby území MAS Říčansko v oblasti sociálních a návazných služeb. Bylo vytipováno několik společných problematických oblastí, které se dotýkají velké části sledovaných cílových skupin. Jednalo se o:

- nedostatečná dopravní obslužnost regionu formou hromadné dopravy
  - špatná dostupnost volnočasových aktivit soustředěných zejména do města Říčan
  - špatná dostupnost sociálních služeb soustředěných zejména do města Říčan
  - špatná dostupnost speciálních škol
- potřeba navýšení počtu cenově dostupných psychoterapeutických služeb v regionu; ve spolupráci se zdravotními pojišťovnami navýšit kapacity dětských psychiatrů v území
- nedostatečný zájem o spolupráci v sociální oblasti ze strany některých základní škol a lékařů, nedostatečná informovanost a vzájemné předávání informací mezi zúčastněnými aktéry
- potřeba všestranné pomoci osobám (rodinám) pečujícím o osoby se zdravotním postižením či seniory
- neexistence sociálního bydlení na území regionu

Níže uvedené potřeby jsou specifické pro danou prioritní oblast.

Děti a mládež

- zřizovat Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo tzv. volné programy (zázemi pro trávení volného času) co nejbližší místu bydliště dětí a mládeže; mají vždy pouze lokální působnost
- posílit terénní formu služeb (NZDM)
- široká nabídka volnočasových aktivit soustředěných zejména do města Říčan je pro některé finančně nedostupná, vhodné by bylo zřízení tzv. „sociálních míst“ v kroužcích a provozovat cenově dostupné volnočasové aktivity i v okolí obcí
- omezená dostupnost adiktologických služeb a služeb dětských psychiatrů

Rodiny

- potřeba dostatečného kapacitního pokrytí službami rodinné terapie a asistovaného styku rodiče s dítětem (po rozpadu rodiny)
- zvýšení kapacity Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi na území
- v oblasti domácího násilí je zapotřebí nastavit jednotný přístup k používání institutu vykázní ze strany Policie ČR
- potřeba zřízení tzv. krizového lůžka pro děti vystavené domácímu násilí v rámci MAS Říčansko
- na území nejsou dostupné azylové domy a není zajištěna sociální služba Dům na půl cesty

Senioři

- nedostatečné kapacity terénních i pobytových služeb, a to zejména v okrajových částech regionu
  - potřeba zvýšení kapacity terénních služeb (pečovatelské služby a osobní asistence), aby bylo seniorům umožněno setrvat ve svém domácím prostředí
  - vznikají sice nové domovy pro seniory, ale jedná se o soukromá zařízení, cenově obtížně dostupná, v nichž většina klientely pochází z jiných oblastí ČR
- prodloužení provozní doby služby Senior taxi Říčany
- zřízení služby dopravující seniory a osoby se zdravotním postižením k lékaři či na nákupy za zvýhodněné jízdné také v okolních obcích; Senior taxi Říčany je provozováno pouze v rámci katastru města Říčan
- potřeba vyhledat a aktivizovat seniory „zavřené“ doma, kteří jsou bez kontaktu s okolím a jakékoliv sociální interakce
- neexistence prostoru pro mezigenerační setkávání v rámci města Říčan
- zlepšit stav komunikací, zejména chodníků ve směru od DSP Senior na Masarykovo náměstí v Říčanech

Osoby se zdravotním postižením

- obtížná zaměstnatelnost těchto osob v regionu (zejména v oblasti vyžadující intelektuální činnost), chybí chráněná pracovní místa, nejsou zde provozovány sociální firmy
- potřeba vzniku denního stacionáře pro osoby se zdravotním postižením
- zvýšit počet speciálních škol
- neexistence chráněného bydlení v regionu

Osoby ohrožené sociálním vyloučením

- na území není poskytováno levné ubytování, na které by klienti mohli využít dávky v hmotné nouzi vyplácené Úřadem práce; potřeba zřídit sociální byty vyhovující těmto podmínkám
- v regionu vzniká poptávka po adiktologických ambulancích, jejichž dostupnost je omezená
- na území MAS Říčansko se nenachází služba určená výlučně obětem domácího násilí
- chybí azylové domy
- není zřízeno tzv. krizové místo, které by sloužilo ohroženým osobám zejména v zimním období

Dokument zpracovala:

Jana Krutská